

Op weg naar een Duurzame Samenwerking

Verslag van het informatietraject en advies voor coalitievorming
in de gemeente 's-Hertogenbosch voor de periode 2018-2022

Inleiding

Na de gemeenteraadsverkiezingen van 21 maart 2018, heeft de lijsttrekker van de politieke partij in de gemeente 's-Hertogenbosch die meeste stemmen heeft behaald het voortouw genomen bij de formatie van een nieuw college.

Zoals bij steeds meer gemeenten te doen gebruikelijk is, heeft de lijsttrekker van die grootste partij -VVD- ervoor gekozen om aan die formatieonderhandelingen een informatieronde vooraf te laten gaan. Hiervoor ben ik, Han Looijen, benaderd.

Het proces

Opdracht

Aan mij is als informateur de opdracht gegeven te onderzoeken hoe een (stabiel) meerderheidscollege samengesteld kan worden. Daarbij is opgemerkt dat de kwaliteiten van de samenwerking in het recente verleden, de uitslag van de verkiezingen én de nieuwe verhoudingen zo veel als mogelijk met elkaar in evenwicht moeten zijn.

Deze zoektocht heeft voornamelijk bestaan uit het voeren van zogenaamde “biechtstoel gesprekken”, waarbij alle partijen in een persoonlijke sfeer door mij zijn ontvangen.

Gesprekken

Voorafgaand aan de gesprekken met politieke partijen, heb ik van de burgemeester een brief ontvangen, die hij in een persoonlijk gesprek heeft toegelicht. In deze brief refereert hij niet alleen aan zijn 100 dagen gesprek met de fractievoorzitters, maar legt hij ook de basis voor zijn boodschap aan de informateur (en later formateur).

Op 26, 27 en 29 maart en op 3 april 2018 heb ik gesproken met de 14 lijsttrekkers / fractievoorzitters uit de gemeenteraad. In de meeste gevallen nam ook een secondant deel aan de gesprekken. De gesprekken werden ondersteund door de griffier. In deze, veelal in zeer ontspannen sfeer verlopen, gesprekken is een aantal vragen aan de orde gekomen:

- Wat is uw afdrank van de verkiezingen en het resultaat ervan?
- Welke coalitie vindt u op basis van dat resultaat het meest voor de hand liggend?
- Hoe ziet u uw rol daarin?
- Wat moet de focus van de nieuw te vormen Bossche coalitie zijn?
- Wat vindt u de belangrijkste onderdelen voor het coalitieakkoord?
- Wat is voor u een no-go zone?
- Sluit u op voorhand partijen uit? Zo ja, welke?
- Heeft u een wethouderskandidaat?

Tevens is de vraag aan de orde gekomen in welke vorm het advies door de gemeenteraad behandeld zou moeten worden.

Van deze gesprekken zijn gespreksverslagen gemaakt. Evenals de gesprekken, zijn ook de bijbehorende verslagen door alle gesprekspartners als vertrouwelijk bestempeld.

Bevindingen

Sfeer

Tijdens alle gesprekken is mij opgevallen hoe groot de gedrevenheid van een ieder is, om het goed te doen voor “stad en dorp”. Deze overall verbindende factor dient wat mij betreft door alle betrokkenen de komende bestuursperiode continue als meetlat gebruikt te worden in debatten en onderlinge verhoudingen.

Niemand uitgezonderd, heeft elke partij zich tijdens de gesprekken open en constructief opgesteld. Hoewel het verkiezingsresultaat bij een ieder ook het sentiment bepaalt, heeft niemand zich terughoudend opgesteld en kijkt iedereen positief (en ambitieus) naar de komende 4 jaar. De (politieke) onrust die eind 2017 / begin 2018 de kop op heeft gestoken, wordt door een ieder als betreurenswaardig ervaren maar er wordt vooral vooruit gekeken.

Verhoudingen

Het behoeft geen nadere uitleg dat de uitslag van de verkiezingen zijn weerslag heeft op de onderlinge (politieke) verhoudingen. Niet alleen begint de Bossche gemeenteraad nu met 14 partijen aan deze bestuursperiode in plaats van de 10 waarmee de vorige periode begon. Ook de zetelverdeling zorgt voor nieuwe machtsverhoudingen. Waren er na de verkiezingen in 2014 5 partijen met 5 zetels gezamenlijk de grootste, nu zijn dat er 2. De overige partijen zijn qua zetelaantal naar elkaar toe gegroeid, in casu gekrompen. Opvallend is te noemen dat, tegen de landelijke trend in, het totaal aan lokale zetels is afgenomen. Daarnaast heeft “groen” gewonnen.

Hoewel de gemeenteraad op deze wijze een versplinterd beeld te zien geeft, betekent dat in mijn ogen niet dat er sprake is van een onbestuurbare gemeente. Juist door de eerder gememoreerde gedrevenheid is er sprake van een gedeelde ambitie die een ieder bindt. Dit neemt niet weg dat de nieuwe verhouding en zetelverdeling tot een nieuwe manier van samenwerken noopt. Een nieuwe manier die past bij de nieuwe verhoudingen in de gemeenteraad, maar zeker ook daarbuiten.

Volledigheidshalve treft u hiernavolgend de zetelverdeling aan van 2010, 2014 en 2018.

Partij	2010	2014	2018
VVD	5	5	5
D66	3	5	5
GroenLinks	5	3	4
CDA	4	5	4
Rosmalens Belang	4	5	3
SP	3	3	3
De Bossche Groenen	1 ¹	1	3
PvdA	5	4	3
BVP	-	3	2
Leefbaar 's-Hertogenbosch ²	2	- ³	2
Bosch Belang	4	5 ³	2
PVV	-	-	1
50 Plus	-	-	1
Gewoon ge-DREVEN	-	-	1
Stadspartij Knillis	1	- ³	-
Trots op Nederland	2	-	-
Totaal	39	39	39

1. De Bossche Groenen deden in 2010 mee met een naamloze lijst
2. Leefbaar 's-Hertogenbosch deed in 2002-2010 als Leefbaar 's-Hertogenbosch en Rosmalen en in 2018 als Leefbaar 's-Hertogenbosch Paul Kagie
3. Bosch Belang, Leefbaar 's-Hertogenbosch en Stadspartij Knillis hadden in 2014 een gezamenlijke lijst onder de naam Bosch Belang

Thema's

Samenwerken

Elke partij is ervan doordrongen dat er de komende jaren forse opgaven naar iedere gemeente en dus ook naar 's-Hertogenbosch gaan komen. Stond de bestuursperiode 2010-2014 landelijk in het teken van de economische crisis in ons land, in de periode 2014-2018 was het vooral de decentralisatie van de zorg (de 3D-transitie) die alle bestuurlijke aandacht vergde. De bestuursperiode die nu is aangebroken zal vooral een beroep gaan doen op een andere manier van besturen en van samenwerken met de omgeving. Niet meer voor de inwoners bedenken maar samen mét hen denken. Tijdens de gesprekken heeft iedereen dit benoemd als een centraal thema in het nieuw op te stellen coalitieakkoord.

Duurzaamheid

Ook zal in versneld tempo geanticipeerd moeten worden op taakstellingen op het gebied van duurzaamheid. Door alle partijen is dit als hét speerpunt voor de komende bestuursperiode benoemd. Echter, de definities van duurzaamheid zijn divers. Hierbij beperkt duurzaamheid zich niet enkel tot milieu- en klimatologische doelstellingen, maar richt zich bijvoorbeeld ook op arbeidsmarktontwikkelingen, onderwijs, innovatie en het (economisch) vestigingsklimaat. In het nieuw op stellen coalitieakkoord vindt iedere partij dat duurzaamheid in die brede benadering het 2de centrale thema moet zijn.

Concrete opgaven

Naast de 2 centrale thema's die gedestilleerd kunnen worden uit de gesprekken, is ook een aantal concrete opgaven in casu projecten te benoemen, die telkens boven zijn komen drijven. Een aantal partijen heeft concrete opgaven benoemd die hun "kroonjuwelen" zijn. Anderen hebben opgaven benoemd die, ongeacht coalitie deelname, sowieso opgepakt moeten worden.

En tot slot werden een aantal concrete projecten genoemd die, naar de mening van die partijen, eindelijk uitgevoerd moeten worden. Of, zoals een aantal treffend verwoordde: "een strik eromheen en uitvoeren".

Hierna benoem ik de opgaven die naar mijn mening en beoordeling opgenomen dienen te worden in het op te stellen coalitieakkoord.

- Bouwen voldoende woningen, vooral sociaal en levensloopbestendig
- Discussie Theater afronden en het betreffende besluit uitvoeren
- Idem voor de Muzerije en bibliotheek
- Niveau woonlasten
- Bereikbaarheid binnenstad
- Tramkade
- Veiligheid
- Energietransitie / klimaatadaptatie
- Innovatie
- Onderwijs en arbeidsmarkt
- Zorg (preventie)
- ICT Innovatie

De nieuwe bestuurlijke samenwerking

Samenspel raad

Zoals ik eerder vermeldde, is dit het begin van een nieuwe bestuurlijke samenwerking. Een nieuwe gemeenteraad, nieuwe partijen, maar bovenal een tijdsgeest die nieuwe vormen van samenwerken met elkaar noodzakelijk maakt. De opmars van burger- en overheidsparticipatie vindt niet alleen “buiten” plaats, maar ook intern!

Dat betekent een goed samenspel tussen alle partijen in de raad, waarbij de traditionele verhoudingen tussen coalitie en oppositie niet altijd bepalend zullen zijn. Natuurlijk, coalitiepartijen spreken met elkaar af wat ze in deze bestuursperiode willen bereiken, maar dat kan nooit zonder samenwerking met de oppositie. Die gewenste samenwerking past ook binnen de Bossche bestuursstijl van de afgelopen jaren.

Akkoord

Omdat die samenwerking anders dient te zijn, is mijn advies om het op te stellen bestuursakkoord niet te gedetailleerd te laten zijn. Spreek met elkaar ambities af en niet enkel een verzameling van concrete uitvoeringsprojecten.

Door een akkoord niet louter uit concrete uitvoeringsprojecten te laten bestaan maar vooral uit ambities, is samenwerking met andere partijen beter vorm te geven. Mijn advies is dan ook om een akkoord op hoofdlijnen te maken, waarbij evenwicht is tussen de ambities van alle coalitiepartijen. De verdere uitwerking van het akkoord zal op basis van co-creatie met andere partners (in- en extern) dienen plaats te vinden.

Mogelijke coalitie

Zoals bij de inleiding gemeld, is mijn opdracht om te onderzoeken op welke wijze een stabiel meerderheidscollege samengesteld kan worden, mede gelet op de samenwerking in het verleden en de verkiezingsuitslag.

Met dit als uitgangspunt, mijn bevindingen uit de gesprekken, de overwegingen zoals hiervoor genoemd en de centrale thema's die de komende 4 jaar leidend dienen te zijn, ben ik tot mijn advies gekomen. Hierbij heb ik ook rekening gehouden met onderlinge ervaringen uit het verleden en beelden die over partijen en personen zijn genoemd.

Omvang

Gezien de verdeling van de zetels, is een meerderheid mogelijk van 5 partijen. In de gesprekken is door een aantal partijen de mogelijkheid genoemd om een 6 partijen coalitie te vormen, welke in hun ogen zou kunnen bouwen op een grotere meerderheid.

Ondanks een getalsmatige grotere meerderheid bij 6 partijen, adviseer ik om een 5 partijen coalitie te vormen. Mijn argumenten hiervoor zijn:

- Getalsmatig zijn 5 partijen voldoende;
- Compromissen zijn bij 5 partijen minder verdund en hiermee kan het co-maakschap met de gemeenteraad beter worden vormgegeven;
- Beperkte ruimte voor “freeriders” gedrag van 1 van de coalitiepartijen;
- Bestuur van 5 wethouders is voldoende om ambities met betrekking tot externe samenwerking vorm en inhoud te geven;
- Stabiliteit neemt niet toe bij 6 partijen.

Grootste 4

Getalsmatig zijn er in de gemeenteraad van 's-Hertogenbosch 4 grote partijen te benoemen: VVD, D66, GroenLinks en CDA. Zoals één van de gesprekspartners terecht benoemde, vormen deze 4 grootste partijen “een mooie balans in zichzelf en het politieke spectrum”. Om deze reden en omdat deze partijen een gedeelde visie op de stad en dorpen hebben, adviseer ik dan ook om deze 4 partijen onderdeel uit te laten maken van de nieuw te vormen coalitie.

5e Partij

Zoals bij de grootste 4 partijen is genoemd, vormen deze partijen een evenwichtig geheel. Dat betekent dat de 5e partij dit evenwicht niet mag verstoren. Gezocht moet worden naar een partij die aansluit op de gedeelde visie; op zowel maatschappij als ook op bestuursstijl. Uiteindelijk zullen alle partijen comfort moeten kunnen bieden aan elkaar om ook comfort te kunnen krijgen.

Voor de beoogde stabiliteit en bestuurskracht is een minimale omvang van 3 zetels voor de 5e partij een vereiste.

Getalsmatig komen de volgende 4 partijen dan in beeld: PvdA, SP, De Bossche Groenen en Rosmalens Belang.

Zowel de PvdA als ook de SP voldoen naar mijn mening niet aan het uitgangspunt dat de 5e partij aan moet sluiten op de maatschappelijke en bestuurlijke visie van de grootste 4. Daarnaast zal ook de verhouding tussen progressief en conservatief niet in balans zijn. Dit geldt ook voor het aandeel van “lokale” partijen. In mijn ogen zullen zij niet in staat zijn om voldoende comfort te krijgen, maar zeker ook niet om comfort te bieden aan de andere coalitiepartijen.

De Bossche Groenen zijn winnaar van de verkiezingen en hebben een sterk lokaal georiënteerd profiel. Daarnaast hebben ze een groen karakter. Daarentegen hebben ze weinig tot geen bestuurlijke ervaring en hebben een aantal gesprekspartners hun zorgen geuit over de stabiliteit van deze partij. Hun idealistische inslag zorgt ervoor dat de andere partijen twijfels hebben over de bereidwilligheid tot het sluiten van compromissen. Ergo, er is onzekerheid of er wederzijds voldoende comfort geboden kan worden.

Rosmalens Belang is 1 van de verliezers van de verkiezingen maar heeft ook een sterk georiënteerd lokaal profiel, met name ten oosten van de A2 waar ze de grootste partij zijn qua stemmenaantal. Daarnaast heeft deze partij zich in het recente verleden bewezen als een stabiele, loyale maar ook daadkrachtige bestuurderspartij: ondanks de bekende wethouders perikelen. Ook heeft deze partij laten zien dat zij comfort kunnen bieden in een coalitie.

De beoogde coalitie

Daarom adviseer ik de grootste partij om na deze informatieronde de samenwerking tussen **VVD, D66, GroenLinks, CDA en Rosmalens Belang** uit te werken. Deze coalitie is naar mijn mening het meest in evenwicht en kunnen alle partijen elkaar het meeste comfort bieden. En bovenal heeft de samenwerking tussen deze partijen voldoende stabiliteit en bestuurskracht in zich.

In deze coalitie zijn alle partijen met 1 wethouder (1 fte) vertegenwoordigd in het college.

Vervolg

Op basis van mijn advies stel ik voor dat er door de VVD, als grootste partij, een formateur wordt aangesteld die met de beoogde coalitiepartijen formatiegesprekken gaat voeren om te komen tot een coalitieakkoord op hoofdlijnen. Daar moeten vervolgens wel duidelijke afspraken in gemaakt worden over onder andere de financiële kaders, duurzaamheid, bereikbaarheid, duurzame economische ontwikkeling, arbeidsmarkt en samenwerking met de omgeving.

Als informateur heb ik van een aantal instanties / personen input ontvangen voor het coalitieakkoord. Deze input zal ik doorgeven aan de formateur voor het verdere formatieproces en worden ter inzage gelegd.

Indien beoogde coalitiepartijen het wenselijk vinden dat ik als formateur wordt aangesteld, dan ben ik daar graag toe bereid.

Tot slot

Dit informatieproces heb ik met veel genoegen met u doorlopen. Er ligt nu een advies dat naar mijn mening voldoet aan de opdracht, zoals deze door de VVD is verstrekt.

Bij het informatieproces ben ik ondersteund door uw griffier Wim Amesz, die ik dan ook veel dank verschuldigd ben.

Ik stel voor om mijn advies in een openbare raadsbijeenkomst toe te lichten. In deze bijeenkomst kan ik vragen beantwoorden en kunnen de raadsleden elkaar bevragen over gemaakte keuzes op basis van mijn advies en het vervolgtraject.

U heeft een gemeente om trots op te zijn. Ik weet dat u dat bent, maar straal het uit! 's-Hertogenbosch en al haar inwoners verdienen dat.

Han Looijen
's-Hertogenbosch, 10 april 2018

